

D'altra banda, i gràcies a l'excel·lent disposició i amable col·laboració del Dr. Amadeu-Jesús Soberanas i Lleó, ha estat possible la incorporació al volum de la bibliografia de caràcter històric d'Emili Morera, apareguda entre 1876 i 1959, amb una llista que presenta els títols i les dades bibliogràfiques mínimes de quinze llibres (inclosos els cinc volums de la *Tarragona cristiana*) i setanta-set articles. Ateses les circumstàncies de l'autor i de l'època, no és estrany de comprovar que només una exigua part de l'obra de Morera va ser escrita en català, en concret un llibre i un parell d'articles. Ara bé, si mirem quins són aquests escassos títols en català, veurem que, a part d'un text menor («L'últim somni del Rey Pere'l del Punyal. Llegendes històriques», publicat el 1895), les altres dues obres –que van aparèixer gairebé ensems, l'any 1910– corresponen a un article d'extensió considerable, aparegut en diferents lliurances («El municipi de Tarragona»), i un volum de prop de mil planes (dedicat a la geografia i la història dels diferents pobles de la *Provincia de Tarragona*) que considerem la seva obra més important i significativa després de la *Tarragona cristiana*.

Finalment, i a més del facsímil del text de la primera edició (1954), en què –com és prou sabut– Morera història l'època compresa entre el començament del regnat de Ferran I i la mort de Joan II, acompanyen l'edició una interessant fotografia cedida pels familiars de Morera, una reproducció de la primera plana del manuscrit original d'aquest tom tercer i, *last but not least*, el complet índex alfabètic realitzat pel recentment traspassat Joaquim Icart i Leonila (1910-1997), un índex imprescindible que va ser publicat per primera vegada l'any 1967.

Es tracta, en definitiva, d'un homenatge concentrat –i creiem que digne, tot i que encara insuficient– a un autor i a una obra que, com diem al final de la introducció del volum, segueix sent –gairebé cent anys després de ser escrita– un clàssic de la historiografia tarraconense. I per molt anys, encara, d'obligada consulta.

JAUME MASSÓ CARBALLIDO

THOMÀS, Joan Maria. *José M. Fontana Tarrats: biografia política d'un franquista català*. Edicions del Centre de Lectura, Reus, 1997.

El falangisme català

Sembla que d'un temps ençà ha tornat a proliferar el gènere biogràfic, protagonitzat per personatges d'àmbits molt plurals: polítics, històrics, literats i artistes diversos. La biografia és un gènere que fins aleshores estava reposant en una profunda letargia. Clars exponents de la meua afirmació són les biografies de *Franco*. *Caudillo de España*, escrita pel gran hispanista Paul Preston; *L'últim Cambó*, de Borja de Riquer i Permàner; la recentment publicada de *Manuel Azaña*, coordinada i dirigida per Josep Fontana i Gonzalo Pontón, o la que ara ens ocupa, *José M. Fontana Tarrats: biografia política d'un franquista català*, de Josep M. Thomàs.

José M. Fontana Tarrats: biografia política d'un franquista català és l'última publicació del Centre de Lectura de Reus, la qual cosa ve a demostrar la seva fermesa i continuació en el camp editorial i publicitari, fet que és d'agrair.

El llibre que ara ressenyo sorprèn des de bon principi (fins i tot diria que des del seu títol), ja que és molt difícil trobar biografies de personatges catalans, i més si són falangistes. Aquesta és, potser, una de les novetats més importants del llibre, encara que hem de tindre molt en compte que Joan Maria Thomàs és un gran especialista en temàtica de primer franquisme, fet que queda ben palès al llarg de l'obra, tot i que ha comptat per a la seva redacció amb la possibilitat d'accedir a l'arxiu personal del biografat sense restriccions i amb l'ajut dels seus familiars. Per aquest motiu, crec que l'autor parla favorablement i amb molta cura del seu personatge, potser amb estimació. Aquest és el problema de l'accés als arxius personals, en què l'autor,

agraït per aquest fet, modula el seu criticisme. El que dic ja es constata en la biografia que Javier Tusell va escriure sobre Carrero Blanco (Madrid, 1993).

José M. Fontana Tarrats nasqué a Reus el 1911. Els seus pares pertanyien a dues destacades famílies de la burgesia local. Criat en una ciutat on dominava el republicanisme impulsat per la burgesia més dinàmica i constatat el fracàs del carlisme com a conseqüència del fet de ser cada vegada més regionalista i menys espanyol, optà per la militància a les Junes d'Ofensiva Nacional Sindicalista (JONS) de Ramiro Ledesma des de 1933. Passà a ser cap provincial de Falange a Tarragona des de 1938 fins a 1943. De 1943 a 1947 fou governador civil de Granada i cap del partit en aquella província. De 1947 a 1954, responsable del sindicat tèxtil, i fins a 1961 ocupà el càrrec de «consejero nacional del Movimiento».

La biografia s'estructura en set capítols, agrupats sota tres blocs principals. El primer arriba fins al capítol tercer i està dedicat al seu aprenentatge, en què va estar molt influenciat pels seus avis, ja que vivia entre Barcelona i el seu Reus natal; la seva adscripció al *jonsisme* i al falangisme, al qual sempre romandrà fidel i propugnarà com sempre l'aplicació d'una política basada en els escrits de José Antonio Primo de Rivera i dels seus antecessors: Ortega i Menéndez y Pelayo, fet que portarà a dir al seu autor que és un personatge singular. Ho és primerament per la seva condició de falangista català «de la primera hora», atès que –com és sabut– la Falange fou un grupuscle molt esquifit al Principat durant la República i fins i tot després de la guerra Civil, on malgrat l'alt volum de militància que adquirí el partit únic, ideològicament parlant, els falangistes convençuts foren escassos. Però ho és també per la seva tasca de publicista, marcada sobretot pels seus treballs, on tractava Catalunya des d'una òptica anticatalanista. A pesar de tot, ell es defineix com un espanyol-català, i defensa la llengua catalana, els seus costums i els catalans ocupin els màxims càrrecs polítics de Catalunya.

El segon bloc (capítols quatre, cinc i sis), tracta de la seva activitat política exclusiva; primer a Tarragona com a cap provincial de FET i de les JONS i delegat sindical entre 1939-1943; més tard com a governador civil i cap provincial de Granada entre els anys 1943 i 1947; i finalment fou designat cap nacional del Sindicato Nacional Tèxtil entre els anys 1947-1954, cosa que significà la culminació de la seva carrera. En aquesta part, ens apareix un Fontana que actua com a falangista, que volia des de la seva òptica transformar l'Estat, que se sentia realitzat quan muntava els sindicats verticals, quan criticava

els rics terratinents i els capitalistes o quan denunciava corrupcions. I que es decebia en veure les insuficiències del tan lloat nacionalsindicalisme en la seva aplicació pràctica. És també el Fontana de l'època de la represió o el que plantejava durant els anys quaranta la necessitat de la vertebració política del Règim amb una nova Constitució que dotés d'estabilitat institucional el país.

El tercer i últim bloc estaria format pel capítol setè. La seva carrera política declinà paral·lelament a la del partit. No obstant això mantingué alguns càrrecs honorífics, com els de conseller nacional i de procurador Corts durant un cert període. A partir d'aleshores només intervindrà, esporàdicament, en qüestions de política econòmica i fent costat al seu cosí i ministre tecnòcrata Enrique Fontana Codina. Al mateix temps, en aquest capítol també es remarca la seva vessant intel·lectual. Fontana escrigué diversos llibres i articles en diaris i revistes, en què destaca sense cap mena de dubte *Los catalanes en la Guerra de España* (1949-1950), on s'oposa al catalanisme, ataca la Generalitat i les esquerres en general i, reivindica l'espanyolisme dels catalans; fins a arribar a *Abel en tierra de Caín* (1968), que significa la culminació del seu pensament polític. Amb tot l'autor omet, suposo que per desconeixement, les col·laboracions darreres a l'òrgan involucionista *El Alcázar*. Morirà el 1984 a Sanxenxo (Pontevedra) a 73 anys.

El llibre es clou amb un apèndix documental amb cartes, informes i escrits de Fontana, que és força interessant.

En conclusió, amb aquesta obra es trenca l'agrafia sobre el falangisme català, i ens explica que per a Fontana lluitar en el bàndol franquista era la millor manera de ser català. És el viu testimoni que de catalans n'hi va haver als dos bàndols, i que, per tant, la guerra civil espanyola també va ser un fet que va dividir Catalunya i, com en tota guerra civil, va haver-hi catalans que van guanyar i catalans que van perdre. Alguns autors arran d'aquest llibre parlen del *Vichy Català*, per referir-se als catalans que van col·laborar amb el franquisme, i obvien que aquesta cooperació fou aquí més gran del que alguns historiadors desitjarien.

ALFRED A. SALAS I RODRÍGUEZ